

Relația mentor - discipol: despre sprijin, creștere și individualizare

de Simona Adam

Fotografie de Daliana Iacobescu

Atunci când analizează mecanismele care duc la formarea identității personale sau colective, științele sociale pornesc de la diverse paradigme, una dintre ele fiind cea constructivistă. În esență, ea spune că fiecare dintre noi ne construim identitatea în urma experiențelor de viață pe care le trăim și prin interacțiunile pe care le avem cu ceilalți. Printre toți ceilalți, însă, fiecare dintre noi poate identifica persoane semnificative, adică oameni care au avut un impact major într-un anumit

moment și pentru o anumită dimensiune a vieții sale.

Uneori, aceste persoane semnificative au fost cele care au avut puterea de a ne seduce, în sensul primar al termenului sau, cum spune Gabriel Liiceanu, care apar în viața noastră “ca să ne *se-ducă*, să ne ia de mână și “să ne ducă de o parte”, de acea parte în care ni se dă șansa să ne regăsim cu viața noastră trăită ca destin”. Între aceste persoane semnificative se regăsesc mentorii, definiți în

mediul academic drept profesioniști cu experiență, care contribuie la dezvoltarea carierei unui tânăr profesionist.

Literatura de specialitate trece în revistă mai multe beneficii ale unei relații de mentorat în lumea academică. Poate cel mai important rol pe care îl are mentorul este acela de a contribui la dezvoltarea carierei discipolului său. Wright & Wright notează că un mentor îl poate învăța pe un discipol aspectele tehnice ale profesiei și poate contribui la dezvoltarea abilităților de cercetare ale celui din urmă. Privind retrospectiv la formarea mea ca cercetător, o întâlnire crucială pentru mine a fost aceea cu Istoria Orală, întâlnire care a avut loc cu mai bine de două decenii în urmă, și care a fost facilitată de către Smaranda Vultur. În calitate de studentă la Sociologie, am participat, începând din toamna lui 1999, la un stagiul de formare despre Cultura și Civilizația Europei Centrale, organizat în cadrul Fundației „A Treia Europă” din Timișoara. Acolo am avut ocazia să asist la câteva prelegeri ale Smarandei Vultur și să aflu câte ceva despre fascinanta lume a Banatului intercultural. Temele prelegerilor audiate weekend de weekend, timp de un an, mi-au îmbogățit semnificativ cunoștințele de antropologie, politologie, literatură și istorie a Europei Centrale.

Câștigând o bursă de cercetare oferită de Fundația „A Treia Europă”, am ales să mă afiliiez Grupului de Antropologie Culturală și Istorie Orală, coordonat de Smaranda Vultur. Atunci, la începutul anilor 2000, am realizat și primele mele interviuri de istorie orală. Nu eram străină de cercetarea socio-antropologică, participasem în anii precedenți la cercetări sociologice cantitative și realizasem mai mulți ani la rând observație participativă în cadrul unei cercetări monografice. Însă experiența primelor mele interviuri de profunzime mi-a deschis o cu totul altă dimensiune a cercetării și a interacțiunii dintre cercetător și subiectul cercetat. Dacă până atunci îi priveam cu oarecare detașare pe subiecții cercetărilor, fiind mai degrabă preocupată de obiectivele cercetărilor decât de individualitatea celor cercetați, experiența interviurilor de tip povestea – vieții mi-a oferit prilejul de a zări, pentru prima dată, profunzimea relației interviuat – interviuator și de a realiza cât de mult rămâne necuprins în toate instrumentele de cercetare sociologică pe

care le folosisem până atunci. Am învățat încet – încet că într-o cercetare de profunzime e mai important să știi să ascuți decât să știi să întrebi, că tăcerile sunt mai relevante, uneori, decât cuvintele, și că niciun instrument tehnic de înregistrare nu va putea vreodată capta toată încărcătura emoțională a întâlnirii cu Celălalt.

Participarea, an după an, la proiectele coordonate de Smaranda Vultur mi-a oferit ocazia de-a descoperi o multitudine de destine individuale, unice și în același timp asemănătoare în multe privințe. Am realizat interviuri în mai multe localități din Banat, cu interlocutori de diverse etnii și confesiuni, din toate categoriile sociale. Am învățat că memoria autobiografică are puterea de a reconstrui trecutul și de a da o coerență unor evenimente disparate, că narațiunile nu au doar capacitatea de a readuce în prezent traume ale trecutului, ci și de a le vindeca, și că orice poveste de viață are ceva exemplar, oricât de banală ar părea. Și, mai presus, am învățat să nu reduc niciodată oamenii la cifre sau date statistice, la fel cum nici noi, cercetătorii, nu vom putea fi niciodată lipsiți totali de subiectivitate.

Proiectele la care am luat parte mi-au deschis direcții de cercetare pe care le-am dezvoltat ani la rând, iar Smaranda Vultur mi-a fost mereu alături, încurajându-mă sau sprijinindu-mă. Am participat, împreună sau individual, la multe conferințe sau workshopuri, am fost de fiecare dată onorată să promovez cercetările de Istorie Orală în cadrul comunității științifice și a fost o mare bucurie să văd cum activitatea Smarandei Vultur este validată și recunoscută atât pe plan național, cât și internațional.

Mi-am propus, prin teza mea de doctorat, să întăresc poziția Istoriei Orale în rândul cercetării sociologice. Am realizat o cercetare doctorală bazată exclusiv pe o metodologie calitativă de cercetare a poveștilor de viață și am susținut cu succes, în anul 2007, un doctorat în Sociologie la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Smaranda Vultur făcând parte din comisia mea de îndrumare.

Smaranda Vultur m-a ajutat, așadar, să îmi definesc drumul în cercetarea sociologică. Am rămas fidelă până în prezent metodologiei calitative de cercetare, chiar dacă în ultimul deceniu am diversificat metodele de

cercetare folosite, completând interviurile nondirective cu interviuri semi-structurate sau cu focus-grupuri.

Literatura de specialitate vorbește și despre rolul pe care un mentor îl are în diversificarea rețelei sociale a discipolului său. Experiența de cercetare alături de Smaranda Vultur mi-a oferit ocazia de a învăța cu adevărat să lucrez în echipe interdisciplinare de cercetători, de a învăța să colaborez cu colegi de alte specializări și din domenii diverse, de a interacționa cu o multitudine de cercetători și specialiști. Am învățat rigoarea, organizarea, etica și profesionalismul pe care-l implică proiectele naționale și internaționale, am înțeles importanța unor relații bazate pe încredere reciprocă, pe respect mutual și pe onestitate. Am învățat cum să folosim poveștile de viață în diverse proiecte – de la proiecte editoriale până la proiecte multi-media, am creat împreună cu ceilalți cercetători, sub coordonarea Smarandei Vultur, baze de date disponibile online, am realizat expoziții și am adus cercetarea academică aproape de categorii de public dintre cele mai diverse.

Și pentru că unul dintre cele mai dragi roluri ale mele este cel de cadru didactic, am adus Istoria Orală în cursurile mele,

prin intermediul unor fragmente de povești de viață care ilustrează diverse teme pe care le ating în disciplinele predate. Educația familială, relațiile interculturale, toleranța, sistemul de învățământ, construirea stereotipurilor și a prejudecăților, mecanismele de formare a identității colective, alături de multe alte teme de curs și seminar, sunt toate ilustrate prin intermediul unor extrase din Arhiva de Istorie Orală a Fundației „A Treia Europă”, arhivă aflată acum în custodia Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” din Timișoara.

An de an, sute de studenți învață prin intermediul poveștilor de viață înregistrate și transcrise prin efortul și dedicația colegilor din Grupul de Antropologie Culturală și Istorie Orală. An de an, transmit noilor generații moștenirea lăsată mediului academic de către Smaranda Vultur. Și, așa cum Smaranda Vultur a reușit să îmi deschidă un drum pentru care îi voi fi întotdeauna recunoscătoare, speranța mea de a-i răsplăti demersul este aceea că, poate, în amfiteatre și în sălile de seminar, vocile celor pe care noi i-am interviuat de-a lungul timpului vor câștiga dreptul cel mai important pe care ni-l oferă Istoria Orală: dreptul la memorie.

Fotografii de Daliana Iacobescu